

XIMO BOSCH I PASTOR
CAMPEROL, SINDICALISTA
I COOPERATIVISTA
(MEMÒRIES)

**CAMPEROL,
SINDICALISTA I
COOPERATIVISTA**

(MEMÒRIES)

XIMO BOSCH I PASTOR

**CAMPEROL,
SINDICALISTA I
COOPERATIVISTA**

(MEMÒRIES)

DSR

Col·lecció Dossier

CAMPEROL, SINDICALISTA I COOPERATIVISTA

Col·lecció Dossier

© *Del text i de la imatge de la portada: Ximo Bosch Pastor, 2023*

© *Del muntatge de la portada: Marc Martorell, 2023*

© *De la imatge de l'autor: Jordi Piris Fabra, 2023*

© *D'aquesta edició: David Vidal - El Petit Editor, 2023*

info@elpetiteditor.es

www.elpetiteditor.es

Primera edició: maig de 2023

Disseny i maquetació: David Vid

Correcció i ortotipografia: Blai Gilabert

Producció impresa: Byprint

© *Imatge de la portada: Ximo Bosch segant lavanda en 1960
en la campanya La Boucharde, en
Saint-Julian-d'Asse (Baixos Alps francesos)*

Dipòsit legal: V-688-2023

ISBN: 978-84-125108-8-1

© Tots els drets reservats.

Queda rigorosament prohibida sense autorització de l'editorial qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45).

Fet al País Valencià

**CAMPEROL,
SINDICALISTA I
COOPERATIVISTA**

(MEMÒRIES)

INTRODUCCIÓ

Mai no havia pensat que acabaria escrivint un llibre sobre la meua vida. I el procés té la seua història. Tot va començar amb un ordinador a casa que estava abandonat: era de la meua parella, Elvira Mondragon, i ella ja no podia utilitzar-lo per problemes de salut. Vaig pensar que jo podia ensenyar-me a escriure en l'ordinador.

Amb dificultats, dubtes i correccions, vaig començar escrivint el que jo feia cada dia. Però passaven els dies i tot era molt repetitiu. Així que vaig pensar que podia escriure sobre quan jo vaig nàixer i quan jo era xiquet. Ahí els textos ja tenien més recorregut. Els records anaven arribant: els anys de la postguerra, la vida familiar durant la infantesa, els viatges de l'emigració. També vaig retrobar a casa molts documents sobre la meua militància en la Unió de Llaureadors i Ramaders del País Valencià i d'altres sobre el cooperativisme. Tot tipus de records anaven sorgint i escrivia sobre ells.

Tot i això, va tardar molt en plantejar-se la idea o la possibilitat de publicar un llibre. Simplement, m'agradava recordar i escriure. Jo contava el que anava escrivint als meus familiars i a les meues amistats. I va ser la meua gent més propera la que va començar a suggerir-me que seria interessant escriure unes memòries sobre el conjunt de la meua vida.

Vaig pensar que potser seria capaç d'ampliar eixos records i donar-los forma de llibre autobiogràfic, sobre els aspectes que poden ser més rellevants de la meues experiències personals. I aquest és el resultat, ara en forma de publicació. L'origen de tot va ser un ordinador que no s'utilitzava. Com passa sovint en la vida, hi ha coses que comencen i mai no se sap com poden acabar.

1. LA INFANTESA: RECORDS D'UN XIQUET DE POBLE

Vaig nàixer a Riola, l'any 1940, fill de Julián Bosch Pineda i Francisca Pastor Martí, en el carrer de los Caídos nº 13, ara carrer Cavallers. Riola és un poble de la Ribera Baixa del Xúquer. El nucli original era una antiga alqueria islàmica, que apareix citada per primera vegada en el Llibre del Repartiment. Va pertànyer a la anomenada baronia de l'Honor de Corbera, fins que es va independitzar com a municipi en 1839. És un poble especialment agrícola i els antics arrossars varen ser substituïts en el segle XX pels tarongers i les hortalisses.

Jo tenia una germana i un germà majors que jo. Després de mi, nasqué un altre xiquet i prompte va morir, així que jo passava a ser el més menut de la família. Un germà del meu pare anomenat Elies i la seua família també vivien allí i, per descomptat, la meua àvia paterna, que era l'ama de la casa.

En la família del meu tio Elies eren huit persones, tres fills i tres filles, més el meu tio i la seua dona. Ells, com que eren la família més nombrosa, dormien dalt a la cambra. La meua àvia dormia dalt a l'habitació del carrer. I la família del meu pare, en la que n'èrem cinc, una filla i dos fills, el pare i la mare, dormíem a la planta baixa, a l'habitació del costat del menjador. En un moment donat vingué a viure allí una neta de la meua àvia amb el seu marit i un xiquet xicotet. Ja n'èrem 17, si bé els nouvinguts, sols visqueren un parell d'anys.

La casa tenia un corral que no era massa gran. Allí es criaren quatre bous, dos del meu pare i els altres dos del meu tio Elies. Els bous estaven a l'esquerra en eixir del corral i a la part dreta estaven els femers, un de cada germà. També hi havia un lloc per a fer el muntó de brossa de cadascú. Si tenim en compte que abans es guisava amb llenya, també hi havia un espai per a deixar-la. La casa tenia una porta que eixia al riu. L'aigua del riu estaria a uns cinc metres de llargària de la casa i a uns quatre metres de desnivell entre el sòl de la casa i el nivell normal de l'aigua. Abans tots els anys hi havia riuades, ja que al Xúquer no hi havia pantans per a regular-lo. Entre el riu i les cases hi havia un mur de contenció perquè la terra no solsira cap al riu i perquè quan vingueren riuades l'aigua no anara cap a les cases. A la porteta d'eixida al riu de les cases hi havia dos galzes a les parets a una distància de vint-i-cinc centímetres un de l'altre. Quan venien grans riuades i l'aigua sobrepassava el mur de contenció i perillava que entrara dins de casa, a eixos galzes posàvem unes fustes i fem dels bous ben apretat pel mig perquè no entrara l'aigua dins de casa.

Al poble no hi havia claveguerams. Les cases de vora riu tenien un albelló perquè les aigües de la pluja i les aigües negres escorregueren al riu. Això sí, quan hi havia riuada l'haviem de tapar perquè l'aigua no entrara a la casa.

L'aigua potable venia d'una canonada de la muntanya de Corbera i passava per dins de Riola i anava fins a Sueca. A la plaça del poble de Riola hi havia una font on anaven les persones amb els cànters a per aigua. A casa normalment hi havia una gerra gran on abocaven l'aigua dels cànters i d'ací es pouava l'aigua per a

beure i per a guisar. Per a escurar i per a llavar-nos, la poàvem del riu. Per a eixos menesters, altres cases tenien una bomba de traure aigua del subsol, també alguna casa tenia engatjada l'aigua potable, però eren molt poquetes.

És clar, si a les cases no hi havia aigua corrent, tampoc no hi havia clavegueram. Per tant, no hi havia vàters. Normalment, per a anar al vàter, hi havia una cosa que es deia comú. Era com un caixó d'obra, aproximadament d'un metre quadrat, amb un forat per a fer les necessitats i una tapadora a un costat per la part de baix. També hi havia un forat més xicotet amb un tap per a quan el comú estiguera ple poder llevar el tap i buidar el comú. Els excrements del comú es mesclaven amb la cendra que retiraven els forns després de calfar el pelluc de l'arròs. Els clavegueram a Riola es feren al voltant de l'any 1947. Això no vol dir que totes les cases s'engatjaren eixe any al braç principal. Hi havia casa que deu anys després no s'havia engatjat, perquè això depenia de l'economia de cada família.

Aleshores al poble no hi havia llum d'alt voltatge. La llum que hi havia era produïda per un molí arrosser. Aquest molí estava dins del poble i per baix d'ell passava una sèquia que portava bastant aigua. Aquesta aigua feia moure les turbines per a moldre l'arròs i també per a fer llum al poble. Esta llum no tenia molta potència i tampoc era molt segura. Quan es feia de nit a penes es podia llegir. A mesura que la gent anava gitant-se, la llum anava prenent més força i finalment feia bastant llum. Però hi havia un altre problema i era que, quan venia riuada, creixia el riu i l'aigua de la part de dalt de les turbines anava al mateix nivell que la part de baix. Per tant, les turbines no podien rodar i ens quedàvem sense llum fins que passara la riuada. Això durà aproximadament fins l'any 1956, quan es posà al poble la llum de volta, és a dir, d'alt voltatge.

La porta de l'habitació on dormia la meua família donava al menjador. De les coses que més recorde a casa és que el meu pare i el meu tio s'alçaven de nit i anaven a la llar, encenien el foc i posaven dos perols plens de moniatos, li afegien aigua i ho deixaven bullir.

Quan encara era de nit, jo sentia bullir el perol i m'alçava perquè em donaren un moniatet. Quin xiquet que sopa bé s'alça de nit a la matinada perquè li donen un moniatet? Perquè ho puga recordar, jo devia tindre almenys cinc anys i estariem parlant de 1945.

Aleshores a Riola quasi ningú menjava pa. Menjàvem una pasta de farina de dacsa en forma de barquet esclafat que es portava a coure al forn, anomenat minxo o llengot. Això tenia molt mal menjar, no passava bé per la gola. Com millor ens ho menjàvem era posant una bona tongada de moniato damunt del minxo, ja que el minxo era molt eixut i el moniato era dolç i melós. Normalment això era l'esmorzar de molts xiquets. Altres xiquets preferien esmorzar moniato tot sol. Altres coses que els xiquets esmorzaven amb el minxo era panfigo i cavalla en conserva. Els majors desdijunaven a casa un tassó de malta amb sacarina i trossos de minxo dins. Els meus pares volien que jo provara el minxo. Ho proví un parell de vegades, em va fer mal la panxa i ja no ho vaig provar més. Les persones majors esmorzaven qualsevol cosa que anara barata, com ara sardina salada crua xafada a la porta, esgallada d'abadejo salat (que era molt barat aleshores), embotit de porc, fetge o lleterola fregida amb creïlla.

A la meua família el que més es menjava en la dècada dels quaranta era la carn de rata, com en tota la zona arrossera, en uns pobles més que altres. Tampoc totes les persones en menjaven i no recorde si també en menjaven els altres parents meus que vivien en la mateixa casa. Però no estava mal vist. Per exemple, a la porta del mercat de Sueca es posava alguna dona a vendre'n. Això sí, pelades i netes. Les rates es menjaven per necessitat fins als anys 1952-53. Però jo recorde que continuàrem menjant-ne aproximadament fins a 1960. A aquesta última fase ja no en menjàvem per necessitat, sinó que s'havia quedat com una cosa cultural. Algunes quadrilles d'amics s'acomboiaven per a anar d'esmorzar diumenge a la taverna. Per això, dissabte anaven a calar les rateres en alguna sèquia en la que ells sabien que tenien possibilitats d'agafar-ne. Diumenge, en fer-se de dia, anaven a descalar les rateres i arregar les rates, i després les pelaven, les rentaven i les portaven a la taverna. Allí les fregien amb alls secs. Molts dels que anaven a

la taverna i veien a la colla d'amics amb eixos plats de rata tenien enveja sana i alguns que entraven a la taverna a fer-se un got de vi demanaven algun trosset.

A la meua casa quasi tots els dies de l'any per a dinar menjàvem arròs. Les persones majors que anaven a treballar al camp havien de menjar almenys una menjada de calent al dia. Eixa menjada quasi sempre era arròs caldós amb cuixes de granota, caragols, naps o fesols, paella d'abadejo i ceba, de rata amb verdures, o alguna vegada compraven algun trosset de pollastre. I també arròs al forn, amb naps, fesols, cansalada magreta, una botifarra, una tomaca roja partida pel mig i un cap d'all sec. O arròs al forn amb panses i cigrons. En qualsevol dels casos, si les persones majors estaven treballant lluny i no podien vindre a dinar a casa, la menjada de calent es feia de nit. Si el pare estava treballant al destall i la colla es quedava a dinar a la terra, la mare feia arròs per a dinar i en una cassoleta escudellava dos racions, una per a l'home i l'altra per al xiquet, el qual anava amb el cabasset a portar-li l'arròs al seu pare.

El sopar no era tan variat. El que més abundava era la creïlla en truita fregida amb embotit o el bullit de creïlla, ceba i herbetes que segàvem pels caixers de les sèquies. A la meua casa no menjàvem mai postres. Quan anàvem al terme, hi havia arbres fruiters i menjàvem alguna fruita. Nosaltres no solíem portar fruita a casa, perquè això es considerava com un furt. Si et pillaven menjant una fruita l'amo del camp et deia que no tornares més o que si hi havia fruita per terra que no en collírem de dalt l'arbre.

La meua àvia tenia una neta casada amb un forner i tots els dies li donava un pa. Era l'única persona a casa que en menjava. A la casa érem dos xiquets i una xiqueta aproximadament de la mateixa edat. Quan l'àvia començava a menjar, els xiquets més xicotets, entre ells jo, ens arrimàvem a ella. Com que ella no tenia dentadura, es menjava la molla del pa i ens donava les corfes a nosaltres.

L'arròs al forn amb cigrons i panses no era el que més estimaven els majors, ja que l'arròs havia d'estar bo de sal i les panses estaven dolces, però als xiquets sí que ens agradava. Un dia vaig anar amb els meus pares al mercat de carrer que feien a Sueca. Vaig veure

a la venda una tauleta xicoteta i una cadireta. Em vaig posar pesat perquè me les compraren i així va ser. Després ells em compraren una cassoleta xicoteta, per a fer-me arròs al forn amb panses i cigrons per a mi sol. A partir d'ahí, jo sempre menjava sol en la meua tauleta.

El que més menjàvem era arròs, creïlles o moniatos. Era lògic que fóra així. Cal tindre en compte que Riola està en zona arros-sera. Quan anaven segant l'arròs i garbejant-lo, anàvem a espigolar-ne els xiquets, les xiques majors i les dones que no treballaven assalariades. Jo recorde que quan tenia sis o set anys, la meua germana em portava per a fer-li companyia a espigolar arròs. Ella tenia tretze anys més que jo. Com que espigolar era fàcil, simplement era arreplegar espigues de terra, ella em deia que l'ajudara a arreplegar-ne. Com anaven moltes quadrilles de xiquets a espigolar arròs, la meua germana em deia: "Quan tu vages a espigolar amb els amiguets, no et poses mai al mig de la colla. Si vas a la vora, hi ha dos espigues a terra, una està a la part de fora i l'altra està entre l'altre xiquet i tu. Agafa la primera, la que està entre mig dels dos, abans que l'agafe ell, perquè la de la part de fora no te la pot agafar ningú". Quan la meua germana, el meu pare, el meu germà i jo acabàvem la temporada de segar espigolàvem prou arròs per a la família i poder menjar-ne tot l'any. Per això, tots els dies de l'any fèiem almenys una menjada d'arròs. No el portàvem a cap molí a fer-lo blanc. A mesura que anàvem consumint-lo, agafàvem una massa i separàvem el gra de la palla. Després agafàvem uns tres quilos d'arròs amb pelluc i el posàvem dins d'un test que utilitzàvem només per a eixe menester i amb una maça de fusta o un mall de ferro blanquejàvem l'arròs.

És clar que la majoria de famílies no tenien diners per a comprar. D'altra banda, en les botigues també mancaven molts productes alimentaris que sols podien trobar-se a l'estraperlo. Si et pillaven, te la carregaves. Per exemple, farina de blat, oli d'oliva o sucre eren productes que no eren fàcils de trobar en les botigues.

En eixa dècada dels quaranta es posà en marxa la cartilla de racionament. Els caps de família anaven a l'ajuntament a sol·licitar la cartilla i segons el nombre de membres que tenia la família, li

donaven els cupons que li corresponien. Amb eixa cartilla i els cupons, anaves a un centre a comprar. Jo era xicotet i recorde que la meua mare m'enviava amb la cartilla i els cupons i allí em donaven una farina groga, la qual mai he pogut saber què era, el que sí que sé és que el pa que feien d'ella era quasi pitjor que el minxo. També donaven cigrons, llentilles o fesols secs. A banda, a la casa del rector de la parròquia també donaven llet en pols i formatge groc: era una manera de donar a entendre les bondats de l'església, perquè a Riola anaven a missa poques famílies.

Jo vaig viure en eixa primera casa fins als deu anys i la recorde com una casa quasi sempre plena de gent. Quan venia l'hora de fer el dinar la meua mare posava el dinar al foc. Una hora després aproximadament el posava la meua tia Consol al costat del de la meua mare. A l'hora de dinar passava el mateix i nosaltres sempre menjàvem primer. Jo no comprenia per què això era així. Es veu que els caps de família es posaren d'acord perquè no hi havia prou taules ni prou cadires per a tots. Durant el dia, n'èrem de totes les edats i també venien amics a casa. També hi havia xiques en edat de festejar i quan es feia de nit venien els nuvis a buscar-les. La casa tenia eixida al riu i entre les cases i el riu no hi havia lloc per a passar cap vehicle. Era un lloc agradós a les persones. A molts xicots que venien a buscar algú de casa, quan no hi estava eixa persona, els deien que miraren per vora riu. Molts altres passaven per dins de casa cara al riu sense dir res i ens preguntàvem segons l'edat que de qui de la casa serien amics.

A la porta del carrer només hi havia una clau per a tots els de casa. Era una clau grossa, semblant a la de l'església, i quasi sempre estava al pany. Els xicots eixien de nit o bé per a anar al cine o alguna altra cosa. No podies saber qui entrava l'últim per a poder llevar la clau del pany. Per un costat, era una clau que rodava i no enganxava bé per a obrir. Els de casa sabíem com fer-ho. D'altra banda, no hi havia res que furta.

En eixa època tots els que estaven en edat de poder treballar, treballaven molt. Quasi tots els treballs que es feien al camp eren molt pesats. Els homes feien les temporades de plantar i segar l'arròs,

quasi sempre al destall, i també anaven a cavar o tonyar la terra, entre altres feines.

El treball de les dones mereix una menció especial. Tots els dies a mig dia es feia la menjada de calent. Com que aleshores es guisava amb llenya i no sempre de bona qualitat, les dones, que eren les que guisaven, estaven mig matí assegudes vora foc per a fer cura que no s'apagara. El mateix passava per a fer el sopar, encara que el procés era més curt, ja que per a sopar solíem menjar de fregit i això durava menys. Quan parlo de llenya de mala qualitat, vull dir que aleshores era molt difícil trobar llenya pel terme. Quan venia la temporada d'esporgar els horts, el meu pare, que era esporgador, tots els dies portava un garbonet de llenya a casa. Com que tothom guisava amb llenya, els amos dels horts també la volien per a ells, però veien amb bons ulls que els esporgadors n'agafaren un garbó cada dia.

Quan passava l'època d'esporgar, moltes vegades es guisava amb canyots de dacsa. En eixos casos les dones que guisaven no podien manejar-se de vora foc, ja que els canyots cremen molt de pressa i no fan brases. Veies moltes dones pel carrer amb les cames plenes de blaüres pel foc.

Per a llavar la roba havien d'agafar la palangana plena amb la roba bruta i, amb l'altra mà, la post per a poder llavar. Així, carregades, anaven a llavar al riu o a les sèquies. Quan venien riuades, l'aigua venia roja i així no es podia llavar. Aleshores, hi havia una sèquia a uns tres quilòmetres del poble. La majoria de l'aigua que portava era nascuda en la mateixa sèquia, per tant estava clara. Les dones que volien llavar havien d'anar allí. Com que estava tan lluny i les dones portaven tant de pes, moltes d'elles quan acabaven de llavar la roba, l'estenien i esperaven que s'eixugara. Així pesava menys.

A banda de fer la faena d'una casa, les dones passaven moltes hores cosint: cosien els botons que queien de les camises o dels pantalons; la roba que s'esgarrava la remenaven; si l'esgarrat era molt gran, li posaven un pedaç. Exagerant una mica, hi havia peces de roba que portaven tants pedaços, que no se sabia el seu color original.

Un altra cosa molt important que també feia la dona era administrar la casa. No era gens fàcil, ja que ho havien de fer amb pocs recursos econòmics i moltes vegades sense ells. Moltes dones a Riola durant gran part de l'any anaven a les botigues a comprar fiat i pagaven per les temporades de l'arròs o bé quan en casa venien un bou. El que està clar és que era la dona la que donava la cara davant del botiguer quan anava a comprar fiat.

La meua mare sabia fer totes eixes faenes, però patia una malaltia mental. Era una malaltia depressiva, maníaca, era molt irregular. Quan estava bé, feia totes les faenes, però quan estava mal, la meua germana s'encarregava del treball de la casa. El problema era que no sempre podies saber quan estava bé. El dia que estava bé s'adonava que la meua germana feia tot el que s'havia de fer a la casa. Aleshores la meua mare se sentia desplaçada del seu lloc i li agafà una mena de gelosia cap a la meua germana. La meua mare i la meua germana mai tingueren bona relació, encara que quan la mare anava fent-se major i perdent força, la malaltia va remetre una mica.

La pobresa tenia moltes cares. No es tractava sols de quina cosa menjàvem, sinó el conjunt de les mancances: viure en una casa on tota una família havia de dormir en una habitació i, també, el fred. Els pobres passaven més fred que la resta de la societat, ja que anaven pitjor menjats i més malament abrigats. Jo recorde que de vegades em despertava de nit i cridava al meu pare i li deia que no podia dormir, perquè tenia fred. El meu pare deia que a casa no hi havia més mantes i agafava uns sacs d'espart i me'ls posava per damunt de la cobertura del llit i així podia dormir. La manca de claveguerams, la manca d'aigua potable a la casa per a poder-te llavar, alguna mirada dels que es creien superiors i la malaltia mental de la meua mare també formaven part del conjunt de la pobresa familiar.

A Riola el clavegueram principal es va fer l'any 1947. Això no vol dir que de seguida totes les cases utilitzaren eixe servei. Com que hi havia tanta pobresa, per a fer la instal·lació per dins de les cases, cada família ho engatjava al braç general quan podia econòmicament.

Recorde una història relacionada amb la pobresa. Quan jo tenia catorze o quinze anys, quan ja anava a treballar i eixíem a cobrar a la taverna, ens fèiem algunes copetes i raonàvem. Un dia hi havia allí un home que vivia en una barraca al terme i li deien el so Peret. Aquell home un dia em digué: “Vine que vull parlar amb tu. Si el so Peret fóra ric, els teus pares t’hagueren ensenyat que el so Peret és tio teu.” És la sensibilitat de la pobresa. El cas és que jo sí que ho sabia. Els meus pares sí que m’ho havien ensenyat: ell era cosí germà de la meua mare. El tio Peret tenia raó. Quan m’ho va dir, jo em quedí mut. Tota la vida recordaré la lliçó que em donà el tio Peret, ja que en fer-me major m’adonava que en la vida real sol passar així. Els meus pares eren igual de pobres que el tio Peret. La diferència era que nosaltres vivíem al poble i ell al terme en una barraca. Per això es considerava més pobre encara. D’ahí eixa sensibilitat.

En la casa on estàvem amb els altres cosins també vivia un que era de la meua edat aproximadament. Quan teníem l’edat de prendre la comunió, tots els xiquets havien d’anar a l’església a ensenyar-se la doctrina i una de les preguntes que ens feia el retor era: “¿Para qué fin fue creado el hombre?”. El meu cosí Lluís Bosch s’ho repassava en veu alta en casa. I, quan arribava eixe punt, el seu pare, que estava sentint-lo, li contestava: “Per a segar brossa i menjar moniato bullit.” El meu cosí es quedà més amb el que deia el seu pare, que no pas amb el que deia el retor. Quan el retor li va fer eixa pregunta, el meu cosí li va contestar: “Per a segar brossa i menjar moniato bullit.” En definitiva, això és el que feien la majoria de xiquets: segar brossa i menjar moniatos bullits.

A Riola hi havia una escola que tenia cinc aules: una era de pàrvuls, dos de xiquets i dos de xiquetes. Els dos mestres dels xiquets s’anomenaven don Joan i don Julio. Jo anava a classe de don Joan. A la classe anàvem xiquets amb quatre anys de diferència. Per a aprendre, portàvem un llibre de Dalmau Carles, una llibreta i un llapis, tot junt dins d’una carpeta de cartró. El llibre era per a aprendre les lliçons de memòria i la llibreta per a fer dictats i les quatre regles. Era això el que els pares esperaven dels fills, que saberen escriure una carta i que saberen les quatre regles. Amb això els pares es donaven per satisfets, perquè per a anar al camp era suficient.

El meu mestre, don Joan, tenia, entre altres, dos germans bessons. Tots els germans junts tenien una societat de porcateres. Don Joan era del règim franquista i per això estava ben situat per a rebre subvencions governamentals per a les porcateres. El mestre fallava molt a l'escola. Quan ell no anava, enviava un dels seus germans bessons, que no eren mestres a donar-nos classe, mentre ell se n'anava al negoci de les porcateres. Quan venia a fer classe don Joan, moltes vegades desapareixia de l'aula i deixava a un alumne més major per a cuidar la classe. De vegades això funcionava, però altres vegades la classe s'alterava: els xiquets per damunt les taules, les cadires per tot arreu. És clar que un alumne no pot mantenir l'orde a un aula plena de xiquets. Quan venia el mestre i veia els xiquets per damunt les taules, ens feia formar en fila índia i ens pegava quatre galtades a cadascun de la classe i el doble al que deixava d'encarregat. Això es donava prou a sovint. Era un mestre a qui li agradava molt pegar. Era un home baixet, que mesuraria un metre seixanta i era primet: de malnom li deien "sis quilets".

Com que era la postguerra, hi havia molta misèria, cadascú vestia com podia. El mateix passava amb el menjar. En no anar ben menjats ni ben vestits, els xiquets teníem molts mocs. Quan anàvem pel carrer, si teníem mocs, amb dos ditets ens estrenyíem els nassos i ens sonàvem a terra o de vegades si passava en classe, quan tu creies que no et veien, et mocaves en la manega. Molts xiquets portaven les mànegues del jersei lluentes de mocar-se així. Un dia en classe m'eixien els mocs. El mestre em demanà que em sonara. Li vaig dir que no portava mocador. Em va fer eixir fora de la classe i tots els xiquets de la classe vingueren darrere. Una vegada tots fora, al pati, em demanà que agafara dos pedres i em mocara amb elles.

També recorde que un altre xiquet li va demanar permís per a anar a pixar i el mestre li'l va denegar, el xiquet no pogué aguantar-se i pixà dins del calaix de la taula. El mestre li donà una bona pallissa. Això no eren fets aïllats. Per això, quan els pares ens demanaven ajudar-los al camp, els xiquets no ens sentíem explotats pel pare. Al contrari, ens sentíem alliberats del mestre.

CAMPEROL, SINDICALISTA I COOPERATIVISTA

(MEMÒRIES)

Les memòries de Ximo Bosch i Pastor mostren tota una vida d'experiències personals. Però també relaten el context d'una societat que ha estat subjecte d'enormes transformacions en les darreres dècades. Des de la serenitat de qui valora el conjunt del seu passat, la mirada de l'autor abraça de manera incisiva la segona meitat del segle XX i el primer quart del segle XXI. Ens parla de la duríssima misèria de la posguerra, de la repressió del franquisme, de les esperances de la Transició, de la construcció de la democràcia actual, de les característiques dels temps presents.

Els records de Ximo Bosch i Pastor ens porten des de les particularitats del món rural a Riola i Cullera (durant la seua infantesa i joventut) fins a les intenses transformacions del sector agrari, amb especial referència a la funció del cooperativisme. Aquesta obra també ens conta nombrosos episodis de l'emigració dels jornalers i temporers valencians. I ens explica dinàmiques rellevants en la configuració inicial del sindicalisme agrari i també de la política municipal.

L'autor es presenta en les seues memòries com un fill del seu temps i de la part de la societat en la qual va nàixer, va créixer i es va desenvolupar com a persona. Forma part de la generació que va rebutjar la foscor de la dictadura i es va implicar activament en la vertebració democràtica d'un País Valencià modern. A banda de les circumstàncies biogràfiques narrades, es tracta d'un llibre que ens invita a reflexionar des de la trajectòria d'una persona que ha viscut fets molt rellevants de la nostra història recent.

